

A Szabolcs-Szatmári Szemle

Idei első számával XIII. évfolyamába lépett a Szabolcs-Szatmár megyei Tanács Lapja, amelynek 1966 óta *dr. Hársfalvi Péter* főiskolai tanár a felelős szerkesztője. A minden negyedév második hónapjában megjelenő orgánium a *gazdasági, társadalmi és kulturális folyóirat* alcímet viseli. Ez a rokonszenvesen szerény, csupán kissé nehézkes, illetve régies sajtótörténeti műfaj-megjelölés pontos és fontos. Nem ismeretterjesztő és kulturális antológiáról, de nem is népszerűsítő tudományos vagy irodalmi folyóiratról van szó ugyanis. Az elmúlt több mint egy évtizedben az erős állandóságot mutató szerkesztő bizottságnak a lap profilja szempontjából alapvető törekvése volt és maradt egy olyan „vegyes szemle” jelleg megtartása, amely elsősorban a tájegység sokoldalú megismertetésére alkalmas. Típusa szerint tehát hangsúlyozottan *helyismereti* folyóirat a *Szabolcs-Szatmári Szemle*, amennyiben ezt a helytörténetinél dúsabb fogalmat manapság a jelen, sőt a jövő feladatának vállalására is vonatkoztatják. Jószerevével annyit jelent ez, hogy így — elvileg — a tájegységet érintő kérdéseknek szinte korlátlanul széles skálájával foglalkozhatnak. (Nem szólva a náluk is létező kettős „kivételről”: amikor vagy országos fontosságú téma kap helyben is visszhangot, vagy pedig a távol élő, de ide kötődő szerző személye magyarázza a cikk közlését a helyi folyóiratban.)

Ami a tájegység fogalmát illeti, egyre több jel mutat arra, hogy a szerkesztők nem azonosítják azt a közigazgatási egység, a megye területével. A hagyomány és a szemlerovatban — főképp a múltira vonatkozóan — régóta érvényesül az a felfogás, amely a szatmári és a beregi tájakat a szomszédos országok megfelelő területeivel testvéri egységben szemléli. Még mindig kicsiny viszont a lapban a Szovjetunió s Románia érintett körzeteiben élő magyar és nem magyar ajkú népesség mai életének bemutatása. Reméljük, hogy a megyének a lapban ismertett 15 éves közművelődési feladatterve ezen a téren is döntő előrelépést hoz majd, hiszen előírja a megye közművelődési, tudományos és kulturális kapcsolatainak fejlesztését a határon túli szomszédos területekkel, kiváltképpen Nyíregyháza testvérvárosaival (Eperjessel, Szatmárral, más vonatkozásban pedig Ungvárral).

Az országos és a helyi szempontok összhangja

A lényegi kérdés nyomában (hogy tudniillik mi mindent képes a lap a széles látókörű és távlatos helyismeret szempontjából nyújtani) legcélszerűbb rovatok szerint haladnunk. E rovatok címei az egyedi — főleg a tematikus — számokban ugyan többször változnak, de az évfolyamok tartalommutatóiban már állandósultak. A *Társadalom* — *Kultúra* rovat érthetően a legátfogóbb valamennyi közül. Súlypontját kezdettől fogva a szorosabb értelemben vett társadalompolitikai írások adják. Az ilyen természetű közlemények (összefoglalók, értékelések, programok) nagy érdeme, hogy általában egyszerre nagyvonalúak és konkrétak, magától értetődő természetességgel, illetékességgel gondolkodnak egyidejűleg országos és regionális viszonylatokban. Nem állítható mindez ilyen egyértelműen az iskolaügy, a szakemberképzés, valamint a közművelődés bizonyos köreiből kikerülő írásokról. Sajnos, itt többször megbomlik a szerencsés egyensúly, s a kívánt arányosság a helyiérdekűség felé tolódik el. A folyóirat évtizednyi fejlődéstörténetéből az is kiolvasható, hogy a tulajdonképpeni tudományos kutatás a társadalomtudományok igen fontos területein (szociológia, pszichológia, pedagógia) némileg lemaradt a mindvégig erős földrajz, nyelvészet, sőt még az orvosegészségügy mögött is. Mindenesetre feltűnően hiányoznak akár a politikai-szociológiai, akár a művelődésszociológiai felmérések, áttekintések, és szinte egyáltalán nincs képviselve az igazságtűgy, a jogszolgáltatás. (S újabban, mintha a szabolcsi „cigánykérdés”-nek — országosan kissé dramatizált — problémája sem kapná meg a neki kijáró figyelmet.)

E rovatokat szinte lehetetlen egymástól szigorúan elhatárolni. A *Gazdaság* rovatban például a közlemények javát éppen gazdasáspolitikai tanulmányok adják. Az egész megyére vonatkozó terület- és településfejlesztési tervezés mellett szinte valamennyi — a megye gazdasági életében számottevő — népgazdasági ágazatról, sőt azoknak egyes szektorairól is megjelenik időről időre rövidebb-hosszabb időszakot felölelő helyzetismertetés. A már-már teljességre törekvés nagyon is méltányolandó, csak tisztában kell lennünk azzal, hogy mindez egy ponton túl óhatatlanul magában rejti a

szétaprózódás, a jelentéktelenné válás veszélyét. Bizonyos, hogy ez a rovat a Szemle méltán kiemelhető maiságának, „életességének” egyik letéteményese, de a korszerű helyismereti jelleg alapkövetelményéből (a regionális problémáknak országos távlatban, összehasonlításban való szemléléséből) itt sem szabad engedni.

A helytörténeti publikációkat felszívó *Hagyomány — Dokumentum* c. rovat a lap fő erőssége, amiben nyilvánvalóan nagy szerepe van a felelős szerkesztő történettudós személyiségének. Ha ehhez hozzászámítjuk, hogy az irodalommal foglalkozó közlemények nagyobb része s a művészet más területeit érintő publikációk egy része is „hagyománytörténeti” jellegű, akkor kiderül, hogy az összes közleményeknek több mint egyharmada a hagyomány sokoldalú művelésével foglalkozik. Ezen a téren persze különösen nem döntő a mennyiség. A mérvadó sokkal inkább az: mennyire gazdagon és magvasan értelmezi a lap a hagyományt. A szemhatár tágasága a lapnak itt is kiemelkedő értéke, hiszen publikációi között a társadalomtörténet, eszmetörténet, irodalomtörténet, régészet, művészettörténet mellett a tájegység sajtótörténete, neveléstörténete, orvostörténete, technikatörténete is képviselvé van. A válogatás szintén jónak mondható, mert jelentéktelen tárgyú vagy semmitmondó írás nemigen kerül be a lapba, még a hagyományápolás jogcímén sem. Ugyanakkor a szabolcs-szatmári (más összefüggésben: nyírségi—szatmári—bereg) múltról alkotott köztudatot e valóban komplex hagyományfeltárás folyvást szélesíti és mélyíti. Más szóval a Szemle effajta publikációi nemcsak új építőelemeket tárnak föl e táj szellemi-tárgyi örökségének különböző rétegeiből, hanem a már ismertnek vélt emlékekről is tudnak újat mondani. (Különös módon az egyházi és a világi építészet gazdag hagyománya kapott eddig fontosságához mérten kevesebb nyilvánosságot a lap hasábjain.)

Ami gazdagabb is lehetne...

Az *Irodalom — Művészet* rovatból a hagyománytörténeti írásokat kivéve igencsak ösztövérv csontozat maradna. Főként az irodalomkritikus állapíthatja meg néhez szívvel, hogy a folyóiratnak a mai magyar irodalommal való kapcsolata kb. egy fél évtized óta lényegében néhány Szabolcsból elszármazott költő és író egyes műveinek ismertetésére szűkült. A visszalépés okát itt nem kereshetjük, pusztán ötleteket adni pedig illetlenül olcsó megoldás volna. Így, csupán a ténynél maradva hangsúlyozzuk: nem lehet belenyugodni abba, hogy olyan laptól,

amely egy — másfél évtizedes fennállása alatt hírnevet szerzett — főiskolai tan-
székre is támaszkodhat, ne teljen ki negyedévenként számos jó tanulmány, portré, hozzászólás, vitacikk a mai magyar irodalom és művészet lényeges problémáiról! Egészen más kérdés a Szabolcs-Szatmárban születő szépirodalom közlése. E tekintetben — úgy tűnik — a sok vita s bíráló észrevétel ellenére is igazuk volt a szerkesztőknek, amikor évekkal ezelőtt elálltak attól a gyakorlat-tól, hogy egy-egy verset vagy novellát publikáljanak, megvárva a költők, írók seregletét.

Elvi álláspontjukról tanúskodik a helyi képzőművészetnek a lapnál régtől fogva élvezett kedvezőbb helyzete. A tájon élő képzőművészek alkotásainak rendszeres, csoportos bemutatása mellett ugyanis folyamatosan jelennek meg értékelések a kelet-magyarországi képzőművészeti csoport életéről, munkájáról (közös tárlatairól és gondjairól). Most már azonban jó néhányuknál a pályaképek, egyéni tárlatok kritikai felmérésére is elérkezett az idő. Szerény kezdetek után a muzsika ügye szintén biztatóan halad előre a megye életében és a lapban is; az élő népművészet sokoldalú és színvonalas ismeretése viszont valamelyest háttérbe szorult.

A *Könyvismertetés* s a zömmel nekrológokból álló *Egyéb* rovat különösen előnyös oldaláról mutatja be a folyóiratot. A negyedévi megjelenéshez mérten a szemlerovat kimondottan friss, széles körben válogat és jó szemű. Kritikai nem protokollárisan elismerőek, hanem a „műhelyben” egymás dolgai iránti őszinte figyelemről tanúskodnak. A közfelfogás szerint egy folyóirat színvonala legkönnyebben a kritikai rovat alapján ítélni lehet meg. Ha ez így aligha érvényes is az ilyen típusú helyismereti kiadványokra, annyi bizonyos, hogy a szerzőgárdára és az írások stíluszintjére itt érdemes kipillantnunk. A statisztikánál tanulságosabb a foglalkozást és a lakóhelyet feltüntetető „E számunk szerzői” c. rovat listája. Ebből megállapítható, hogy a lapan, de biztosan bővülő törzsgárda a helybeliek, a nyíregyháziak közül legnagyobb részt a tanárképző főiskola oktatóinak köréből kerül ki. Velük együtt a vezető tanácsi és pártfunkcionáriusok, muzeológusok, könyvtárosok, népművelők és természetesen a középiskolai tanárok képezik az állandó szerzőgárdát. (A szerkesztő bizottságban viszont orvos és építész is van.) A „házi szerzők” körében szép számmal megtalálhatók a megye más városaiból jelentkezők is, de számuk nem növekedett lényegesen. A magyán kívüliek névsora viszont szűkült, bizonyára annak jeléül, hogy a folyóirat egy-

re kevésbé szorul „importra”. A régi hűségese „külső” munkatársak ellenben (például a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemről és a Déri Múzeumból) változatlanul sűrűn szerepelnek. Egy dolog azonban komolyan elgondolkodtató, s ez a megyeszékhely majdnem négyezer-nyi (!) főiskolásának szinte teljes kívülre-kezdése a lapon — akár a szakdolgozatok, diplomamunkák legjobban sikerült részleteire, akár a jól megírt, úgynevezett megbízásos cikkekre gondolunk.

A megjelent írások stílusának színvonalát ismét a közlemények jellegének megfelelően kellene szemügyre vennünk. Egészében véve elevennek és gördülékenynek látszik a lap stílusa, legfeljebb azt kifogásolhatjuk, hogy még nem egészen oldotta el magát a zsurnalisztika, az ismeretterjesztő előadások, valamint az élőszóbeli beszámolók szükségképpen kis-sé elnagyolót s propagatív sajátságaitól.

Az elkötelezett művészet szolgálatában

Végezetül szólunk a lap külső megjelenéséről, a technikai kiállításról is. A képszerkesztésnek a realista s közéletileg elkötelezett művészetet pártoló szándéka eredendően összhangban áll az orgánium egészének karakterével. Az egyes számok képanyagának összeállításában rendszerint a nagyvonalúan értelmezett tematikus szempont érvényesül, de régebben azzal is kísérleteztek, hogy egy-egy számot egy-egy képzőművész munkáival színesítsenek. Voltaképpen az a kérdés: mennyit képes visszaadni az eredeti műből a reprodukció ilyen nyomdatechnikai színvonalon? A válasz — mint annyi más folyóirat és lap esetében — itt sem megnyugtató. A képek jó részénél ez a nyomdai kivitel nemcsak a színeket nyeli el, de a formaadás kontúrjait is elmosa. Ezért, amíg nincs mód magasabb szín-

tű nyomdai kivitelezésre, aligha marad más, mint a grafikai, a szobrászati, valamint a fotóművészeti anyag közlése. S persze bízni kell abban, hogy — akárcsak részlegesen — az illusztrációk számára ugyanúgy megteremtődnek a színes nyomás anyagi-tárgyi feltételei, mint — immár harmadik éve — a borítón. Az új címlap változatos művészi fényképnyaga (mely elsősorban *Pristyák József* munkáját dicséri) máris kelendőbbé tette a lapot, jóllehet a táj természeti, építészeti és eleven emberi szépségei még kimeríthetetlen bőséget kínálnak. A szép küllemű számokból átlag 1300 példány jelenik meg, s a terjesztett 1100-ból alig 15 kerül vissza eladatlanul. (A 831 előfizetésből 53 egyéni; a 276 szabadárus példányból pedig 120-at a fővárosban és más megyékben árusítanak.) Ez a materiális „visszajelentés” is azt mutatja, hogy a lap egyre magasabb szinten és nagyobb körökben tölti be fontos hivatását: egy hosszú történelmi időszakon át oly sok megpróbáltatást átélít vidék szellemi képviselőjét.

A megyei tanács már említett távlati közművelődési tervében — a Szemle évi megjelenési számának növelése mellett — szerepel egy önálló irodalmi és művelődési folyóirat megindítása is. Ehhez a több mint ígéretes jövőbeli nagy feladathoz a szerkesztőnek, szerkesztő bizottságnak és a törzsmunkatársaknak egyaránt további lendületet és sok szép sikert kívánunk. S közelebbről még valamit, amire egyébként a *Könyvtáros* kezdeményezése is figyelmeztet. A bemutatás után itt az ideje a megyei szemlék szakmailag konkrét, összehasonlítható nyilvános értékelésének is az olyan folyóiratokban, mint — mondjuk — a *Társadalmi Szemle* vagy a *Valóság*.

Kun András

Kitüntetések

A kulturális miniszter az ünnepi könyvhét alkalmából, eredményes munkájuk elismerésül *Horváth Lászlónénak*, a Bölcsei Községi Könyvtár könyvtárosának, *Kulcsár Valériának*, a Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó osztálya csoportvezetőjének, *Mártován Gyulának*, a Községek Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ osztályvezetőjének, *Moharos Benjaminszékének*, a Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó osztálya csoportvezetőjének a SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT, *Baté Erzsébetnek*, a Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó osztálya raktári részlegvezetőjének, *Wolf Ádámnénak*, a Paksi Nagyközségi és Járási Könyvtár könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta.